

Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Erzincan University Journal of Social Sciences Institute

2021-14(2)- E-ISSN-2148-9289

HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMİNDE GİRESUN YERLEŞİMLERİ

Giresun Settlements In Hellenistic And Roman Period

SALİH KAYMAKÇI

Doç. Dr. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Assoc. Dr. Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History,
s_kaymakci@hotmail.com

Orcid: 0000-0002-4544-601X

HARUN TURAK

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Erzincan Binali Yıldırım University, Social Sciences Institute
harunturaks04@gmail.com

Orcid: 0000-0002-1348-0889

Atf/©: Kaymakçı, S.-Turak, H. (2021). Hellenistik ve Roma Döneminde Giresun Yerleşimleri, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 14, Sayı 2, ss. 430-447

Citation/©: Kaymakçı, S.-Turak, H. (2021). Giresun Settlements In Hellenistic And Roman Period, *Erzincan University Journal of Social Sciences Institute*, Year 14, Issue 2, pp. 430-447

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü-Article Types : *Araştırma/Research*
Geliş Tarihi-Received Date : *06.10.2021*
Kabul Tarihi-Accepted Date : *21.12.2021*
Sayfa Numarası-Page Number : *430-447*
Doi : *10.46790/erzisosbil.1005605*

Notlar/Notes

Bu makale, Harun Turak'ın Doç. Dr. Salih Kaymakçı danışmanlığında 2019 yılında hazırlamış olan "Hellenistik ve Roma Dönemi Doğu Karadeniz Bölgesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/Intihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/Intihal

Licenced by CC-BY-NC ile lisanslıdır

HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMİNDE GİRESUN YERLEŞİMLERİ

Giresun Settlements In Hellenistic And Roman Period

Harun TURAK, Doç. Dr. Salih KAYMAKÇI

Öz:

Antik dönemde yerleşim yerlerinin seçiminde belirleyici unsurlar günümüzdeki yerleşim yerlerinin seçiminde de öncülük etmişlerdir. Bunların en başında; su, toprak, coğrafi konum, tarihi doğal yollar ve maden yatakları gelmektedir. Yerleşmelerin seçiminde öncelikli olarak su kaynaklarının olması, verimli ırmak vadileri ve denize sınır olması faktörü öncelikli tercih sebeplerinden olmuştur. Giresun coğrafyası hemen hemen tüm bu özellikleri barındırmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi önemli akarsu ağlarına ve limanlara sahiptir. Bunun yanında Orta Karadeniz ile Kafkasya Bölgesi arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Bölge en erken devirlerinden itibaren geçiş noktası durumunda olup çevre kültürler ile ilişkidir. Giresun ili kıyı kesimi ile dağlık kesimde yapılan arkeolojik araştırmalar ile elde edilen buluntular sayesinde bölgenin Hellenistik ve Roma Dönemleri kültürlerine ve yerleşim arkeolojisine dayalı önemli bilgilere ulaştık. Bu araştırmada; yerleşim yerlerinde tespit edilen seramiklerin yapısal özellikleri diğer bölgelerle arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Giresun ve çevresi erken dönemlerden itibaren iskân edilmesine rağmen, genel anlamda bu bölgedeki araştırmalar daha yeni sayılabilir niteliktedir. Topografya yapısı ve bitki örtüsünde araştırmalardaki bu gecikmenin en önemli nedenlerindedir.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik, Roma, Giresun, Yerleşme, Seramik

Abstract:

The factors in the selection of settlements in the ancient period are also valid in the selection of settlements today. These factors include water, soil, geographical location, historical natural roads and mineral deposits. In the selection of the settlements, having water resources, fertile river valleys and the border factor to the sea were the primary reasons for preference. Giresun geography has almost all these features.

The Eastern Black Sea Region has important river networks and ports. In addition, it served as a bridge between the Central Black Sea and the Caucasus Region. This Region has been a transition point since the earliest periods and is connected with the surrounding cultures. Thanks to the finds obtained from the archaeological researches we carried out in the coastal and mountainous areas of Giresun province, we have reached important information based on the Hellenistic and Roman Period cultures and settlement archeology of the region. In this study; structural features of the ceramics found in the settlements, similarities and differences with other regions were revealed. Although Giresun and its surroundings have been inhabited since early periods, researches in this region are generally more recent. Topography structure and vegetation are the most important reasons for this delay.

Keywords: Hellenistic, Roman, Giresun, Settlement, Ceramics.

1. Giriş

Anadolu coğrafyasının kuzeyinde yer alan Halys (Kızılırmak) ile Kolkhis arasındaki bölge Pontos olarak adlandırılmıştır. Halys ve Iris (Yeşilirmak) nehirlerinin denize ulaştığı alanlarda ise ovalar oluşmuştur (Bahar, 2018: 353). Pontos Bölgesi, genel itibarıyla her mevsim yağış alan ve ılıman bir iklime sahiptir. Verimli bölge olan Pontos’da, hayvancılık ve zeytin, fındık, hububat ekimi de yapılmaktadır. Dağlık sahada demir, bakır, gümüş, tuz ve alüminyum bakımından zengin bir bölgedir. Ormanlık sahada kereste ihtiyaçlarını karşılamışlardır. (Arslan, 2007: 16). Doğu Pontos Bölgesi sınırları içinde yer alan Giresun ili arkeolojik araştırmalar açısından yeterince çalışılmamış ve değerlendirilmemiş bölgelerden biridir. Arkeolojik araştırmaların azlığı hiç şüphesiz iklim şartları, bölgenin tamamına yakınının gür bitki örtüsü ve ağaç ile kaplı olmasıdır. Bu sebeplerden ötürü yapılan kısıtlı araştırmaların daha çok ilin sahil kesimleri ile ilgili olması, nispeten daha elverişli araziye sahip olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Antik dönemde yerleşim yerlerinin seçiminde belirleyici unsurlar günümüzdeki yerleşim yerlerinin seçiminde de etkin rol almaktadır. Bunların en başında; su, toprak, coğrafi konum, tarihi doğal yollar ve maden yatakları gelmektedir. Yerleşmelerin seçiminde öncelikli olarak su kaynaklarının olması, verimli ırmak vadileri ve denize sınır faktörü öncelikli tercih sebeplerinden olmuştur. Giresun coğrafyası hemen hemen tüm bu özellikleri barındırmaktadır.

2. HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMİ YERLEŞİMLERİ

Hellenistik Dönem, İskender’in hükümdarlığından (İÖ 336-323) İÖ 30’da Mısır’ın Romalılarca fethine kadar geçen 300 yıllık zaman dilimine verilen isimdir (Freeman, 2013: 319). Hellenistik terimi, Yunan ve Yakın Doğu tarihinin Büyük İskender’in İÖ 323’deki ölümü ile Mısır’ın son Makedon hükümdarı VII. Kleopatra’nın ölümü arasındaki dönemini tanımlamak için ilk kez 19. yüzyılda kullanıldı (Martin, 2012: 335). Antik dönemde yerleşmeye sahne olmuş tek ada olarak bilinen **Giresun Adası** (Doksanaltı vd., 2011: 117; Doksanaltı ve Ekici, 2017: 390), aynı zamanda Kerasous’u kuran Sinope’den gelen Grekleri ya da başka göçmenleri adada yerleşmek cezpt ettiği açıktır. Bu ada, Kerasous (Giresun) şehrinin 1.7 km açığında yer almaktadır. Giresun Adası yüz ölçümü yaklaşık 40.000 m² ve denizden en yüksek noktası 24.5 m rakımındadır (Doksanaltı vd., 2011: 146).

Giresun Adası hakkında Antik kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, Klasik ve Hellenistik Dönemde; “Aretias” Roma İmparatorluk Döneminde ise “Khalkeritis Adası” olarak adlandırılmıştır (Emecen, 1996: 78,79; Doksanaltı ve Ekici, 2017: 390). 1833-40 yıllarında Anadolu’yu gezen Ch. Texier, Adayı kısaca tanıtır (Texier, 2002: 205). İÖ 7. yüzyılda Pontos Eukseinos’da (Strabon, VII: 3-6; Bıjişkyan, 1969: 1; Arslan, 2006: 77)ⁱ (Karadeniz) görülmeye başlanan Grek Koloni kentleri, zamanla Doğu Karadeniz’e kadar uzanmıştır.ⁱⁱ İÖ 6. yüzyılda ise tüm Anadolu, Büyük Pers Krallığı’na bağlı hale geldi. Hellenistik Dönemde I. Mithradates’in, Pontos Krallığı’nı kurmasıyla bölgenin tarihsel süreç içerisindeki gelişimine bakıldığında; önce Hellenistik Pontos Krallığına, sonra VI. Mithradates’in Romalılara karşı yaptığı savaşı kaybetmesiyle, Roma İmparatorluğuna; daha sonra Doğu Roma İmparatorluğuna bağlanmıştır (Bahar, 2018: 12, 13; İltar ve Temür, 2018: 12, 13).

Ksenophon’un, Giresun ilini “Sinop’a bağlı bir Yunan kolonisi” olarak belirtmesi, bu şehre yakınlığı nedeniyle Giresun Adası’nın bu dönemde yerleşim merkezi olarak kullanıldığını göstermektedir. Giresun Adası üzerindeki Grek ve Roma kalıntılarının çok az olmasına rağmen, Giresun ili ile aynı dönemde yerleşmeye sahne olduğu da görülmektedir (Doksanaltı vd., 2011: 145, 146). Giresun Adası’nın, kayalık topoğrafyasına bağlı olarak yerleşim alanları oldukça sınırlıdır. Ana kilise (Katholikon), Hellenistik döneme ait bir tapınağın üstüne inşa edilmiştir. Kilise zemin seviyesi ve temelleri altında bulunan Attik Siyah glazürlü, kantharos ve balık tabaklarına ait parçalar Giresun Adası’nın Geç Klasik Dönem’den itibaren yerleşim yeri olarak kullanıldığına dair en önemli kanıttır (Doksanaltı ve Ekici, 2017: 390). Daha sonra Hellenistik dönem iskânını göstermesi bakımından yine kilise zemin seviyesi altında bulunan Hellenistik Attik Siyah glazürlü ve Hellenistik Gri üretimli; kâse, tabak gibi kaplara ait parçalar önemli kanıtlardır (Doksanaltı ve Ekici, 2017: 390).

Giresun Adası’nın doğal bir limanının olmadığı, sahilin büyük bölümünün denize dik bir kayalıktan oluştuğunu, adanın kuzeydoğusu ve güneydoğusunda iki doğal küçük koy olması; teknelerin buradan kıyıya yaklaşarak adaya çıkıldığı bilinmektedir. Antik dönemde güneydoğudaki koyun kullanılarak

adaya ulaşıldığını da vurgulamaktadır. Koyun doğusundaki kayalık alanın da sahile gemi bağlama yeri olarak kullanıldığını belirten Doksanaltı, sahilten doğuya doğru devam eden kayaya oyulmuş halkalar ve dairesel formlu yüksek çıkıntıların, tekne *palamar bağlama halkası* ya da *babası* olarak kullanıldığını belirtmektedir. Bu koyda ve çevresinde yapılan araştırmalarla; ilk etapta bugün hâlâ iskele olarak kullanılan betonarme platformdan başlayarak, kıyı hattında doğuya doğru ilerleyen ana kayaya işlenmiş değişik ölçütlerde ve iki farklı tipte toplam 17 adet tekne *palamarı bağlama halkası* ve *babası* bulunmuştur (Doksanaltı vd., 2010: 148).

Yine kıyı kesiminde bulunan **Tirebolu Kalesi**'nin, Hellenistik ya da Roma Döneminde inşa edildiği düşünülmektedir. Deniz kıyısında kayalık alana yerleştirilmiş kalede yapılan araştırmalar sonucunda Hellenistik ya da Roma Döneminde inşa edilmiş olduğu, Pontos İmparatorluğu döneminde tamamen yenilenmiştir. Sonraki dönemde Ortaçağ karakterine bürünmüş olduğu görülmüştür (Turak, 2019: 94). A. Bryer tarafından planı yayınlanmış olan kilise kalıntısı yeniden incelenmiş, Tirebolu Kalesi ve Kilise ile ilgili ayrıntılı araştırmalar devam etmektedir (Bryer, Winfield 1985: 133, plan 22; Doksanaltı vd., 2010: 130).

Giresun ilinin dağlık kesimini oluşturan alanlarda yapılan arkeolojik araştırmalarda, Şebinkarahisar ilçesinin merkezinin güneyinde, "Hacı Kayası" olarak bilinen bir kaya kütlesi üzerinde kurulu olan, **Şebinkarahisar Kalesi** incelenmiştir. Araştırmada tespit edilen seramik parçalarından en erken Erken Tunç Çağına tarihlenen kalede (Kaymakçı, 2017a: 106), İÖ 1. yüzyılda Romalılar tarafından genişletme çalışmaları yapıldığı saptanmıştır (Bayhan, 2005: 14). Bunlar göz önünde bulundurulduğunda, kalenin sahip olduğu doğal savunmaya olanaklı kayalık alanda olması Roma dönemi öncesinde de kalenin bulunduğu alanda aktif olarak yerleşildiğini göstermektedir. Şebinkarahisar Kalesinde Mithradates Hanedanlığı ile ilişkilendirdiğimiz basamaklı tünel mimarisinin bulunması da kalenin tarihlenmesinde önem arz etmektedir (Kaymakçı, 2019a: 4; 2020: 52, 53). Kaleye ulaşımı sağlamak için doğal kayaya oygu basamaklar bulunmaktadır.

Basamaklar hemen kalenin girişinden başlamaktadır ve 60x3 cm derinliği ise 10 cm olarak yapılmıştır. Kalenin kuzeybatı ve güney yamaçlarında güvenlik amacıyla duvarlar yapıldığı görülürken, doğusuna kayalık olduğu için sur duvarları yapılmamıştır. Kale Hellenistik-Roma Dönemi kıyı ve iç kesimlerle olan yol bağlantılarını kontrol eden ana yollar üzerindedir.

Şebinkarahisar Kalesi'nin 30 km güneydoğusunda Çamoluk ilçesi, Kaledere Köyü sınırları içindeki **Kaledere Kalesi** de Şebinkarahisar Kalesi Basamaklı Tünel mimarisinin benzer bir örneği görülmektedir. Kalenin batı kısmında girişi bulunmakta ve yüksekliği 3 m olan 60 derece açıyla eğimli ve üzerinde doğal kayaya inşa edilmiş basamakların olduğu görülmektedir (Kaymakçı, 2017b: 1, 5; 2019b: 172). Basamaklar belli ölçülere göre yapılmıştır (30x25 cm) (Kaymakçı, 2020: 34). Girişin başlangıcında düzleştirilmiş bir alan (2.30x4.10m) mevcuttur. Girişin üst kemer tarafında doğal tahribat görülmekte ve girişin zeminden başlayarak üstte kadar düzleştirilmiş bir alana mevcuttur (Kaymakçı, 2020: 34-36). 42. basamaktan başlayarak toprak akıntısından dolayı diğer basamaklar görülmesini engellemektedir. Kaledere Kalesi'nin batı tarafında, horasan harcı kullanılarak yapılmış duvar örgüsü bulunmaktadır. Bu duvar örgüsünün yapısında; düzensiz kesme taşlardan oluşturulmuş ve arkasında basit kırma taşlarla oluşturulmuş örgü mevcuttur. Kaledere Kalesi üzerine Roma seramikleri tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2017: 34-36). Kaledere Kalesi inşasının, muhtemelen Hellenistik Dönem-Mithradates Hanedanlığı döneminde yapıldığı düşünülmektedir. Roma ile girilen egemenlik mücadelesinde stratejik konumu ile önem arz ettiği düşünülmektedir. VI. Mithradates döneminde yapıldığı düşünülen Ordu ili Kurul Kalesi konumu ile benzerlikler göstermektedir. Melet Havzası'nı kontrol edilebilen bir noktada kurulan Kurul Kalesi gibi Kaledere Kalesi de Kelkit Irmağı boyunca uzanan yol güzergâhı ve sınır güvenliği sağlamak amacıyla yapıldığını düşünmekteyiz.

Yine Çamoluk ilçe merkezi içinde yer alan Roma dönemine ait seramiklerin tespit edildiği **Susuz Mevkii**, Taşdemir Köyü'nün 1,5 km kuzeydoğusunda, Kaynar Köyü'nün 2 km kuzeyinde, Sivas-Erzincan yolunun da 1 km kuzeybatısında bulunmaktadır. Yerleşimde Roma çatı kiremit parçaları ve seramik parçaları tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2019b: 172; 2020: 36).

Çamoluk ilçesine bağlı Karadikmen Köyü'nün 3 km kuzeyinde; Şiran ilçesi (Gümüşhane) İncedere Köyü'nün 2 km güneyinde hâkim bir tepe üstüne kurulan **Karadikmen Kalesinin** etrafı, basit kırma taşlarla oluşturulmuş ve neredeyse tamamı doğal tahribata uğramış bir duvar ile çevrelenmiştir.

Karadikmen Kalesi ile Alucra (Giresun) ilçesi Hönker Kalesi'nin takriben 8 km güneydoğusunda birbirini görür durumdadır. Yüzeyde Geç Demir Çağı, Helenistik-Roma seramikleri tespit ettik. (Kaymakçı, 2019b: 172; 2020: 36-37). Roma Döneminde Karadikmen Kalesi, Alucra-Çamoluk-Şebinkarahisar yol güzergâhını ve havzayı kontrol eden bir yapıya sahip olduğunu düşünmekteyiz (Kaymakçı, 2020: 36).

Kelkit Çayı'nın hemen kuzeydoğusunda başlayan hâkim bir tepe üstünde horasan harcı kullanılarak oluşturulmuş, düzleştirilmiş taşlar ile yapılan **Hacıahmetoğlu Kalesi-Avarak Kalesinin** ana duvarlarından yamacı saran taraçalandırılmış basit duvar örgüsü mevcuttur. Bu duvar örgüsünde kuzeydoğu duvarı sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Yerleşim üzerinde Roma seramikleri tespit edilmiştir. Avarak Kalesi de Kelkit Havzasına hâkim bir noktada inşa edilmiştir (Kaymakçı, 2019b: 172; 2020: 37). Hacıahmetoğlu Kalesinin yaklaşık 4 km kuzeydoğusunda bulunan Koroğlu Kalesi ile birbirini görür şekilde inşa edilmiştir. (Kaymakçı, 2020: 37).

Koroğlu Kalesi, Çamoluk merkezinin 1.5 km doğusunda Kelkit Çayı'nın 200 m güneybatısında Kelkit Havzası'nı ve yol güzergâhının kontrol eden bir tepe üstünde tepe üstü yerleşimi olarak görülmektedir. Duvarları basit kırma taşlarla harç kullanılmadan yapılmıştır. Kaçak kazı tahribat çukurlarında görülen horasan harçlı duvarlar ve çatı kiremitleri tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2020: 39). Yerleşme yüzeyinde Roma Dönemi seramikleri ve sapan taneleri olabileceği düşünülen işlenmiş küre biçimli taş yumrular bulunmuştur. Kale Kelkit Havzasının doğal yol güzergâhını ve Alucra-Şebinkarahisar üzerinde sahil şeridine giden yolları kontrol etmektedir (Kaymakçı, 2019b: 173; 2020: 39).

Dağlık kesim içerisindeki önemli Roma yerleşimi olan **Usluca Kale Yerleşmesi**, Usluca Köyünün 300 m güneyinde Kelkit Çayının 100 m güneyinde Çamoluk sınırları içerisinde yer almaktadır. Çay kalenin sınırından itibaren akmaktadır. Usluca Köyü konumu itibariyle; doğu-batı yönündeki güzergâhı kontrol eden ve Kaledere Karadikmen ve Şiran'a (Gümüşhane) bağlı İncedere-Yolbilen- Araköy ve Akyayla köylerinin kurulu olduğu vadi boyunca uzanan yol güzergâhına hâkim olan bir alanda kurulmuştur. Yerleşim yerinde Roma seramikleri tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2019b: 173; 2020: 39). Usluca Kalesinin hemen yanında **Sarıtaş Yerleşmesi** bulunmaktadır. Usluca köy merkezinin kuzeybatı-güneydoğu 200 m, kuzeydoğu-güneybatı 100 m uzunluğunda olan yerleşimin Kuzeybatı tarafı Usluca Köyü'nün modern mezarlık alanıdır. Sarıtaş Yerleşmesi ile Usluca Kale Yerleşmesi birbirini görür vaziyette inşa edilmiş ve bu yerleşmeler arasında, Kelkit Çayı akmaktadır. Roma seramikleri ile Roma dönemine tarihlediğimiz cam parçaları da tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2019b: 172; 2020: 39).

Giresun ilinin Hellenistik ve Roma dönemlerini açığa çıkaracak araştırmaları daha yeni sayılabilir niteliktedir. Daha önce hiç araştırma yapılmamış bir bölge olan dağlık kesimde yaptığımız çalışmalar dönemin Antik kaynaklardaki durumunu destekler niteliktedir (Strabon, VII: 3-6; Bijişkyan, 1969: 1; Işık, 2001: 1). Yine dağlık kesimde Şebinkarahisar ilçesi sınırları içerisinde bulunan Altıçevre-Balcana Köyü'nün 1 km güneydoğusunda Balcana Irmağı'nın hemen yanında **Kayabaşı Yerleşimi** bulunmaktadır. Şebinkarahisar-Alucra yolunun hemen batısında bulunan yerleşme üzerinde Roma Dönemi seramikleri tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2019a: 4; 2020: 50;).

Dağlık kesimin önemli bir bölümünü oluşturan Alucra ilçesi sınırlarındaki **Almoğun Yerleşmesi**, Suyurdu Köyü'nün 500 m güneydoğusunda, Moran deresinin hemen kuzeydoğusunda bir yamaç yerleşimidir. Alucra'yı Suyurdu Köyü'ne bağlayan yolun hemen güney kısmındadır. Bu yerleşim alanında Hellenistik-Roma seramikleri ile insan kemikleri bulunmaktadır. (Kaymakçı, 2020: 47-48). Yine Alucra ilçe merkezinde tespit edilen **Han Tepesi Höyük**, Alucra-Şiran (Gümüşhane) yol güzergâhını kontrol eden hâkim bir tepede yer almaktadır. Höyük, Alucra'nın çıkışında 2. km'de yolun kuzeydoğusundadır. Tepe üstü yerleşmesi olan ve üzerinde tarım yapılmaya devam edilen Han Tepesi höyüğünde çok sayıda amorf seramik parçası bulunmuş; bu seramikler, tarihöncesi dönemden Hellenistik-Roma dönemlerine kadar kesintisiz bir şekilde devam etmektedir (Kaymakçı, 2020: 41).

Alucra ilçesinin Gümüşhane sınırındaki Tepeköy Köyü'nün 8 km kuzeyinde doğal bir tepenin güneybatı yamacında, tepe noktasına yakın yerde kayalık bir alanda **Gavur Kalesi Yerleşimi** bulunmaktadır. Ana kaya ile sınırlanmış 20 x 20 m boyutlarında tepe üstü yerleşimi olan alan kaçak kazılarla tahrip edilmiş ve kaçak kazıdan çıkan molozların içinde bulunan amorf seramik parçaları, tarihöncesi dönemlerden Hellenistik-Roma dönemlerine kadar kesintisiz bir şekilde süreklilik göstermektedir. Gavur Kalesi yerleşiminin de ayrıca iki adet İÖ 2. yüzyıla tarihlediğimiz Amisos sikkesi de bulunmaktadır.

Şebinkarahisar ilçe merkezinin 10 km güneybatısında bulunan **Diler Köyü**'nde ise bir köy evinde devşirme olarak kullanılmış 1 adet yazıt ve 1 adet mezar steli tespit edilmiştir (Gör. 13). Roma Dönemi'ne tarihlediğimiz yazıt ve kitabeler üzerine kapsamlı araştırmalar devam etmektedir (Kaymakçı, 2020: 51). Aynı bölge sınırları içerisinde tespit ettiğimiz **Gevezeli Mevkii**, Boyluca Köyü içinde bulunan başka bir Roma Dönemi tümülüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yamaç üzerinde tespit edilen, etrafı horasan harcı kullanılarak taş örgüyle çevrelenmiş kuzeydoğu-güneybatı uzantısı 50 m, kuzeybatı-güneydoğu uzantısı 30 m olan tümülüsün en üst noktasında bir oygu olduğu ve bu oygunun doğal yolla dolduğu gözlemlenmiştir. Tümülüsün üzerinde yakın döneme ait bir kilise yapısının olduğu düşünülmekte, fakat herhangi bir mimari yapıya rastlanmamıştır. Tümülüs çevresinde Hellenistik-Roma seramiği tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2020: 46).

Yine Şebinkarahisar ilçe merkezinin 20 km kuzeybatısında bulunan **Kilisetaş Yerleşimi**, Taşçılı Köyü'nün 3.5 km kuzeybatısında hâkim bir tepe üzerinde bir kutsal alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayalık olan tepe noktasında boyutları 2x1 m ölçülerinde kayaya oygu ve 60 cm derinliği olan bir alan tespit edilmiştir. Bu alanın hemen kuzeyinde tahrip olmuş benzer bir alan daha tespit edilmiştir. Kutsal alanları birbirine bağlayan kayada akıtma olukları olduğu görülmüştür. Kutsal alanın doğu yamacında, bu alanla bağlantılı olan Kilisetaş Yerleşimi tespit edilmiştir. Yerleşme üzerinde Geç Demir Çağı, Hellenistik Roma dönemlerine tarihlenen seramikler ele geçmiştir. Kutsal alan ile yerleşim alanı arasında sayılabilen 3 basamaklı bir alan daha tespit edilmiştir. Basamakların yaklaşık uzunlukları; 200 x25 cm, derinliği: 5 cm olarak ölçülmüştür. Tespit edilen seramiklerin büyük bir çoğunluğu bezeksiz olup az sayıda Demir Çağı ve Roma dönemi boyalı kap parçaları olarak görülmüştür (Kaymakçı, 2020: 54). Bu yerleşim alanı İÖ III. binyıldan itibaren hemen hemen kesintisiz bir yerleşim gördüğü, Roma dönemi ile kısmen mezarlık olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.

Şebinkarahisar ilçesi, Yumurcaктаş Köyü'nün hemen 50 m kuzeydoğusunda, hâkim bir tepe üzerinde kayalık bir alanda; **Yumurcaктаş Kale Yerleşimi** tespit edilmiştir. Kalenin batı terası yerleşmeye müsait bir alan olarak görülmektedir. Kalenin hemen kuzeyinden Kelkit Irmağı akmaktadır. Tepe noktasının hemen altında görünen 4-5 m uzunluğunda duvar sırası vardır ve horasan harçlıdır. Basit kırma taşlardan oluşturulmuş ve kuzey-güney doğrultuludur. Duvar kalınlığı 70 cm'dir. Duvar örgüsü tepe noktasının hemen doğusundadır. Aynı duvar örgüsü yaklaşık 10 m kuzeydoğusunda mevcuttur. Tepe noktasının hemen kuzey yamacında bir sarnıç tespit edilmiştir. Sarnıcın boyutları yaklaşık 1.5x1.5 m olarak görülmektedir. Sarnıç içinde 0.50 mm sıva kalıntısı görülmektedir. Derinlik yaklaşık 2.5x3 m civarındadır. Alanın tepe noktası 50x50 m taraçalandırılmış ve şuan tarım yapılan alan ise 100x100 m ebatlarındadır. Demir Çağı-Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait seramikler yoğun olarak tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2020: 57).

Kılıçkaya Barajı yanında tespit ettiğimiz **Gölcük Yerleşimi**, Tepeltepe Köyü'nün 300 m kuzeybatısında bulunan bir yamaç yerleşimidir. Yaklaşık 200x200 m ölçülerindedir. Alan üzerinde tarım yapılmaktadır, bu yüzden tam ölçüleri tespit edilememiştir. Yerleşim üzerinde Hellenistik-Roma seramiği tespit edilmiştir. Ayrıca yerleşim üzerinde 1 adet Roma Dönemi boncuk ve 1 adet aşırı korozyona uğramış sikke, deniz kabukluları, cam parçaları tespit edilmiştir (Kaymakçı, 2020: 56).

Şebinkarahisar ilçe sınırları içinde bulunan **Kurbantepe Yerleşimi**, korunaklı ve hâkim bir tepe üzerinde kurulmuştur. Bu yerleşimde Giresun Müzesi kontrolünde 2018 yılında defne kazısı yapılmıştır. Bu yerleşim alanı yaklaşık 6 m seviye kazılmıştır ama herhangi bir mimari ögeye bulunmamıştır. Bu araştırmalar esnasında II. binyıl, Erken Tunç Çağı ve Hellenistik-Roma dönemine ait seramiklere rastlanmıştır (Kaymakçı, 2020: 54). (yerleşimlerin harita üzerinde konumları mevcuttur. Gör. 16)

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Giresun ilinde yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılan bulgular, bu bölgede yaşayan halkların yaşam modelleri hakkında önemli veriler edinmemizi sağlamıştır. Bölgede Antik kaynakların kıyı kesimi ile ilgili verdiği bilgiler ile arkeolojik bulguların birlikte değerlendirilmesi de bölgenin kültür ve tarihi açısından önemli bir rol alacağını göstermektedir. Arkeolojik araştırmalarda ortaya çıkarılan seramiklerin, hamur yapısı, pişirme tekniği, kap biçimleri ve yapısal görünüşleri incelendiğinde, o dönemin halklarının; ihtiyaçlarını, beğenilerini, teknolojilerini, farklı coğrafyalarda yaşayan toplumlarla kültürel ve ticari ilişkilerini ve birbirlerine etkilerini, sosyal ve etnik farklılıkları gibi faktörleri ortaya çıkarması da bölgenin bu alandaki eksikliklerini giderecek niteliktedir.

Tespit edilen Hellenistik ve Roma dönemi yerleşmeleri kıyı kesimde, denize yakın alanlarda kurulmuştur. Giresun ilinde tespit edilen yerleşimler büyük oranda, tepe üstü, yamaç yerleşimleri ve tepe üstünde oluşmuş höyüklerdir. Bu yerleşimler çoğunlukla vadi ağzında, dere veya su kaynaklarına hâkim alanlarda kurulmuş güvenli yerleşmelerdir. Bu dönemlere ait dağlık bölgelerde ve yamaçlarda ise Kelkit Irmağı boyunca uzanan doğal yol güzergâhı üzerinde yüksek ve korunaklı alanlarda ve birbirine yakın mesafede olan bazı yerleşmeler ise birbirini görecektirler. Sarıtaş, Usluca, Kaledere, Karadikmen, Avarak Kalesi, yerleşmeleri ırmak boyunca uzanan doğal yol güzergâhı üzerinde, birbirine yakın ve bazıları birbirin görecektirler. Tepeköy köyü sınırları içerisindeki Gavur Kalesi ve Suyurdu köyündeki Almoğun yerleşmeleri kuzey-güney yol bağlantısı için önemli yerleşmelerdir. Yine Han Tepesi Höyük konumu itibariyle hem bölgenin batı ile yol bağlantısını hem de bölgeyi kontrol eden yol güvenliğini sağladığı kanaatindeyiz. Dağlık kesimdeki yerleşmeler ağırlıklı olarak Şebinkarahisar ilçesinde bulunmaktadır. Bu ilçede yer alan, Kurbantepe Yerleşimine 250 m mesafede bulunan Kurban Tepe Tümülüslerinin bölgeden elde edilen mimari elemanlarla Hellenistik Dönem’de yapıldığı düşüncesindeyiz. Bu dağlık kesimdeki yerleşmeler genelde küçük boyutlu olup, kısa süreli yerleşmelerdir. Bu yerleşim yerlerinde elde edilen az sayıda seramiğin yapısal özelliklerine bakıldığında bölgenin yakın bölgeler ile etkileşimde olduğunu görmekteyiz.

Bölgede arkeolojik ve tarihi çalışmalar az olmasına rağmen Çamoluk ve Şebinkarahisar ilçelerinde bulunan Basamaklı Tüneller Hellenistik döneme ait mimari kalıntıları, Giresun için önem arz etmektedir. Giresun’un engebeli arazisi ve iklim şartları bir yandan bölge insanını düşmanlarına karşı koruyan bir yapıya sahipken, diğer yandan da bölge insanının hem kültürel hem de ticari yönden gelişmesinde engel teşkil etmektedir. Bölgedeki çalışmaların sürekliliği, Giresun ve çevresi hakkında daha fazla bilgi edinmemizi sağlayacağı düşüncesindeyiz.

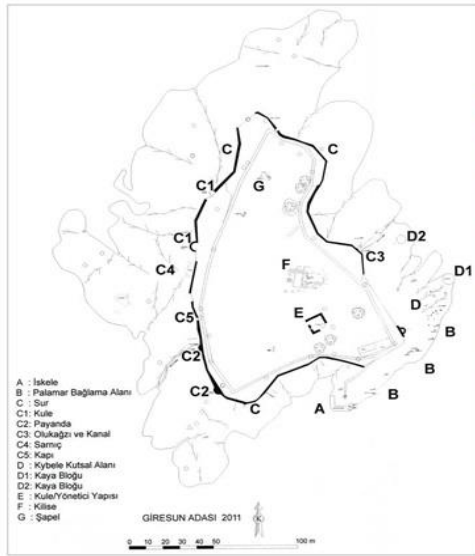
REFERENCES/KAYNAKÇA

- ARSLAN, Murat, (2006), “Pontos’tan Karadeniz’e: Bir Adlandırılmanın Ardındaki Ön Yargılar, Varsayımlar ve Gerçekler” *OLBA XI* (2006), 71-87.
- ARSLAN, Murat (2007), *Mithradates VI Eupator, Roma’nın Büyük Düşmanı*, Odin Yayıncılık İstanbul.
- ASLAN, Erdoğan, DOKSANALTI, Ertekin M, MİMİROĞLU, İ. Mete, (2010) “Giresun İli ve Giresun Adası Arkeolojik Yüze Araştırmaları 2009”, Araştırma Sonuçları Toplantısı, İstanbul, 143–162.
- BAHAR, Hasan, (2018), *Eskiçağ Uygarlıkları*, Konya: Kömen Yayınları.
- BAYHAN, Ahmet Ali, (2005), *Anadolu Kültür Mirasında Şebinkarahisar*, Erzurum, Doğan Ofset.
- BRYER, Anthony, WİNFİELD, David, (1985), *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos*, Washington, 1985.
- BIŞKYAN, P. M., (1969), *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası 1817-1819*, (çev. H.D. Andreasyan), İstanbul.
- DOKSANALTI, Ertekin M, EKİCİ, Makbule, (2017) “Giresun Aretias/Khalkeritis, Adası Kazıları Seramik Buluntuları”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 389-403.
- FREEMAN, Charles, (2013) *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları*, (çev. Suat Kemal Angı) Dost Yayınevi, Ankara.
- EMECEN, Feridun, (1996) “Giresun Karadeniz Bölgesinin”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.14., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 78-84.
- İŞİK, A., (2001), *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, TTK, Ankara.
- İLTAR, Gazanfer, TEMÜR, Akın, (2018), “Doğu Karadeniz’de Antik Bir Yerleşim: Aretias/Khalkeritis Adası (Giresun Adası)” *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. 24, S.12, Trabzon, 11-30.
- KAYMAKÇI, Salih, (2017) *Kelkit Havzası’nın Eskiçağ Tarihi ve Arkeolojisi (Lykos)*, Konya: Kömen Yayınları.
- KAYMAKÇI, Salih, (2019) “Yeni Bulgular Işığında İÖ II. Binyılda Giresun İlinin Dağlık Kesimi-Çamoluk İlçesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 41, 169-180.
- KAYMAKÇI, Salih, (2019), “Yüze Araştırmaları Işığında Şebinkarahisar’ın İÖ II. Binyıl Yerleşmeleri ve Yol Bağlantıları”, XVI/61, *Karadeniz Araştırmaları*, 1-16.
- KAYMAKÇI, Salih, (2020), *Arkeolojik Yüze Araştırmaları Işığında Giresun (Giresun İli Dağlık Kesim Yerleşim Arkeolojisi 2015-2019)*, Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- MARTİN, Thomas R., (2012), *Eski Yunan Tarihöncesinden Helenistik Çağ’a*, (çev. Ümit Hüsrev Yolsal), İstanbul, 2012.
- MİMİROĞLU, İ. Mete, DOKSANALTI, Ertekin M, ASLAN, Erdoğan, (2011) “Giresun İli ve Giresun Adası Arkeolojik Yüze Araştırmaları: 2010”, 29. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2, Malatya, 117–147.
- STRABON, (1993), *Antik Anadolu Coğrafyası, (Kitap XII, XIII, XIV)*, (çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- TEXIER, C., (2002), *Küçük Asya. Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, Cilt 3, (Çev. Ali Suat), Ankara
- TURAK, Harun, (2019), *Hellenistik ve Roma Dönemi Doğu Karadeniz Bölgesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.

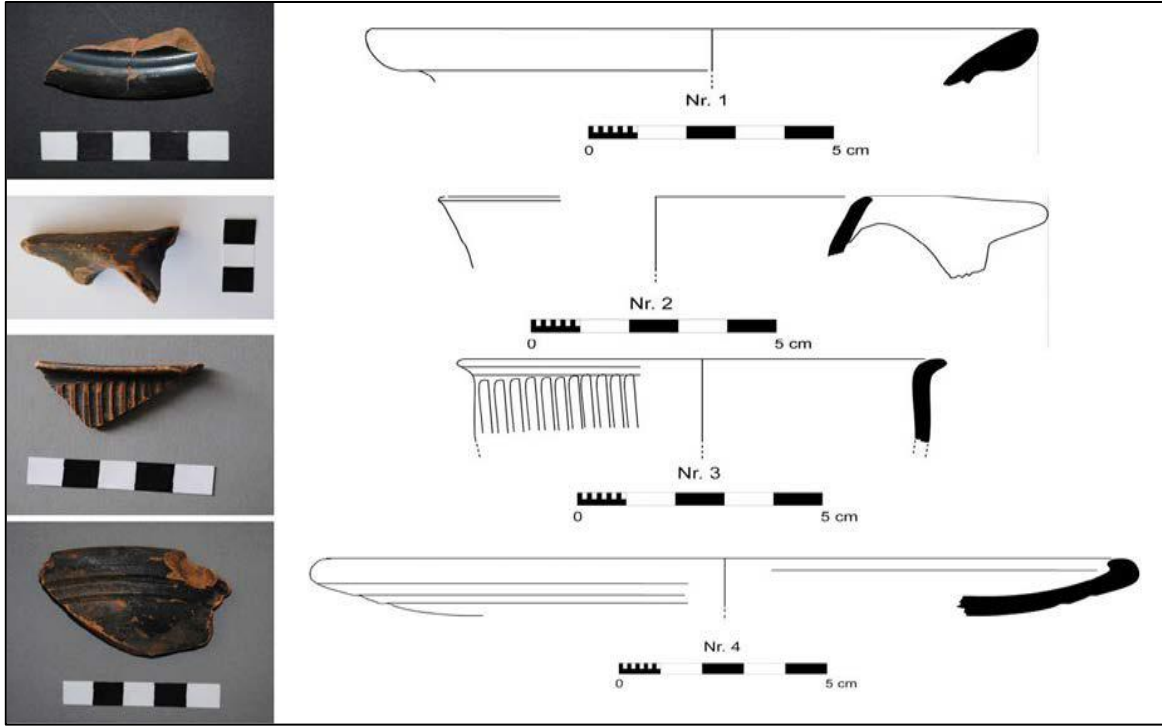
EKLER

Görsel 1: Giresun Adası (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 2: Katolikon Kilisesi Planı (Doksanaltı, Ekici, 2017)

Görsel 3: Attik Siyah Glazürlü (Doksanaltı, Ekici, 2017)

Görsel 4: Plamar bağlama Kalkası ve Halat toplama çukurları (Doksanaltı Ertekin M, Aslan Erdoğan, Mimirolu İ. Mete, 2010, “Giresun İli ve Giresun Adası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 2009”, Araştırma Sonuçları Toplantısı 2010, İstanbul Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. 143-162, s.160)

Görsel 5: Şebinkarahisar Kalesi (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 6: Kaledere Kalesi Basamaklı Tünel girişi (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 7: Kaledere Kalesi yerleşiminde bulunan seramikler (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 8: Karadikmen Kale yerleşimi (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 9: Asarntaş Yerleşimi Hellenistik Döneme ait Seramikler (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 10: Sarıtaş Yerleşimi seramik

Örnekleri (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 11: Sarıtaş Yerleşimi Roma Dönemi Seramik Örnekleri (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 12: Sarıtaş Yerleşimi Roma Dönemi Seramik Örnekleri (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 13: Diler Köyü Yazıtları (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 14: Almoğun Mevkii de Hellenistik Döneme ait seramikler (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 15: Han Tepesi Höyük Seramik Örnekleri (Kaymakçı Arşivi)

Görsel 16: Giresun İli Arkeolojik Yüze Araştırması/ Dağlık Kesim Yerleşme Haritası. (Salih Kaymakçı, (2020), *Arkeolojik Yüze Araştırmaları Işığında Giresun (Giresun İli Dağlık Kesim Yerleşim Arkeolojisi 2015-2019)*, Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları s.233.)

EXTENDED SUMMARY

The findings unearthed as a result of archaeological research in Giresun province have provided us with important data about the life models of the people living in this region. The information given by the ancient sources in the region about the coastal part and the evaluation of archaeological findings together show that the region will play an important role in terms of culture and history.

The identified Hellenistic and Roman settlements were established in the coastal areas, in areas close to the sea. The settlements identified in Giresun province are mostly hilltop, slope settlements and mounds formed on the top of the hill. These settlements are mostly secure settlements established at the mouth of the valley, in areas overlooking streams or water sources. On the mountainous regions and slopes of these periods, on the natural road route along the Kelkit River, some settlements, which are in high and sheltered areas and close to each other, are within sight of each other. This Region has been a transition point since the earliest periods and is connected with the surrounding cultures. Thanks to the finds obtained from the archaeological researches we carried out in the coastal and mountainous areas of Giresun province, we have reached important information based on the Hellenistic and Roman Period cultures and settlement archeology of the region. In this study; structural features of the ceramics found in the settlements, similarities and differences with other regions were revealed.

Although Giresun and its surroundings have been inhabited since early periods, researches in this region are generally more recent. Topography structure and vegetation are the most important reasons for this delay. In addition, Giresun's rough terrain and climatic conditions have a structure that protects the people of the region against their enemies, on the one hand, and on the other hand, they are an obstacle to the development of the people of the region both culturally and commercially. We think that the continuity of the studies in the region will enable us to learn more about Giresun and its surroundings.

SONNOTLAR

ⁱ “Pontus (πόντος) kelimesi ilk olarak Homeros’ta karşımıza çıktığını görmekteyiz. Homeros Pontus kelimesini hem kendi başına deniz anlamında kullandığı gibi, hem de büyük ve geniş deniz anlamında kullanmıştır.” (Arslan, 2006: 77).

ⁱⁱ Prokopios, Pontos-Paphlagonia Bölgelerinin sınırlarını şu şekilde ifade etmekteydi;

“ Bu Pontos, Byzantion ve Kalkhedon’dan başlayıp Kolkhis toprağında biter. Gemi ile içeri doğru gidildiğinde, sağ taraftaki topraklara Bithynialılar yerleşmiştir ve bunlardan hemen sonra ise Honorat ve Paphlagonialılar tarafından yerleşmiş bulunan diğer şehirlerin yanında Herakleia ve Amastris gibi kıyı şehirleri gelmektedir. Bunları geçtikten sonra Trapezos şehrine ve onun sınırlarına kadar olan bölgede Pontiki adlı halk yaşamaktadır. Bu bölgede, aralarında Sinope ve Amisos’un da bulunduğu kıyı şehirleri vardır ve Amisos’a çok yakın yerde Amazon ordularının çıkış yeri olduğu söylenen Themiskyra ve Thermodon Çayı vardır.”